

שנה לפטירת מורנו הרב אברהם שפירא זצוק"ל

מו"ר הגאון הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זי"ע הותיר חלל גדול בפטירתו בשיבה טובה, ביום הראשון של חג הסוכות תשס"ח. הוא היה דמות מופת בעולם התורה, חסיד שבכהונה, מורם מעם, בעל מידות, שקיים בכל ימיו "והלכת בדרכיו". הרב שפירא נולד בשנת תרע"א בירושלים למשפחה ירושלמית ותיקה, מצאצאי תלמידי הגר"א. בצעירותו למד בישיבת 'עץ חיים' ואח"כ בישיבת 'חברון', ונחשב אחד מבחירי הישיבה. התקרב מאוד לגדולי ירושלים, בהם רבו ראש ישיבת חברון הרמ"מ אפשטיין, הרב איסר זלמן מלצר (שאף הביא מדבריו בספרו 'אבן האזל'), הרב צבי פסח פרנק, הרב מצ'יבין, הגרי"ז סולובייצ'יק, הרב הרצוג ועוד, וגם התקרב מאוד אל החזון איש, זכר כולם לברכה. לאחר שנשא את אחותו של הרב נתן רענן זצ"ל, חתנו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל וראש ישיבת מרכז הרב, הוזמן ללמוד בישיבה, והוא המשיך בכך ברציפות למעלה משישים שנה, עד לימיו האחרונים. בשנת תשט"ז מונה לדיין בירושלים ואח"כ לאב בית הדין, ומשנת תשל"ד היה חבר בית הדין הגדול ומועצת הרבנות הראשית. בשנת תשמ"א, לאחר פטירת הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, מונה לראש ישיבת מרכז הרב, ובשנת תשמ"ג נבחר גם לכהונת הרב הראשי לישראל, במקביל לידידו הרב מרדכי אליהו שליט"א, ה' ירפאהו ויחזקהו, שנבחר לכהונת הראשון לציון.

במקום שאתה מוצא את גדולתו שם אתה מוצא את ענוותו. היה סמל לחיי צניעות, נקיין כפים ויושר לבב. היה בעל תפיסה מהירה, הבנת המציאות בבהירות ויכולת שפיטה אמיתית ללא משוא פנים. היה בעל כושר ניתוח וחקירה לעומק. הרב היה איש חם ולבבי מאוד, בעל סבר פנים יפות. היה איש משפחה מובהק על אף עיסוקיו המרובים. הוא היה קרוב מאוד לתלמידי הישיבה, אף הצעירים ביותר, ואהב אותם בכל לבו. הוא אהב את ארץ ישראל אהבת נפש, וכיליד ירושלים היה קשור אליה בכל נימי נפשו. יישם בכל אורחות חייו את אהבת הבריות, והתייחס לכל אחד במלוא הרצינות לפי מצבו וצרכיו. עם כל זאת היתה לו תכונה תקיפה של עמידה על האמת והיושר, על פי התורה וההלכה והמוסר היהודי. בהכירי את הרב כתלמיד מימי לימודי בישיבה, ובהמשך ברבנות הראשית כאיש צוות בלשכתו, אי אפשר היה שלא להתפעל ולהתרשם מחכמת החיים של הרב זצ"ל, מיראת ההוראה המשולבת ביראת שמים אמיתית, ומהנהגתו הציבורית התקיפה; מכל אלו ניתן היה ללמוד רבות.

אין לי צורך להרבות בדברים על גדלותו בתורה, על בקיאותו הנדירה שכתבו

עליה רבים וטובים, הן אלה שהכירוהו בצעירותו מימי לימודיו, הן אלה שהכירוהו כראש ישיבה וכדיין ואחר כך כראש רבני ארץ ישראל. כמו כן אין לי צורך לכתוב על החיבה שחשו כלפיו גדולי התורה מכל החוגים, שידעו שכל הנהגותיו הן תורה. אוסיף מעט מזווית ראייתי כתלמיד, כרב קהילה וכעוזרו ברבנות הראשית במשך תקופה מסויימת.

ראשית, כתלמיד בישיבה, הרב הקסים אותי בלבביותו ובחום שקרן ממנו, תכונות שהכשירו את הדרך לפני התלמידים להתקרב אל הרב וללמוד ממנו ואצלו. שנית, הרב היה מלא וגדוש בידיעת התורה בכל היקפה, ובקי בספרים הקדושים לכל גוניהם, ידען גדול בהנהגות גדולי ישראל ראשונים ואחרונים, ובעל סקרנות בלתי רגילה להכיר ולדעת כל חיבור חדש שנקלע לידי. ממנו למדנו כיצד מנתחים סוגיא, כיצד ניתן להסביר דעות תנאים ואמוראים ראשונים ואחרונים מזווית שונות, ואיך להגיע להבנת יסודותיהן של המחלוקות ולנפקא מינה בין הדעות השונות, עד לבירור ההלכה למעשה. שלישי, למדנו ממנו את הגישה הרוחנית ללימוד התורה - שאנו "עם סגולה", שה' בחר בנו מכל העמים ומתוך כך נתן לנו את תורתו על מנת להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש", ובכך הרב הטביע בנו את הרגשת האחריות לתפקיד הרם שמוטל על כולנו, כעם ישראל. רביעית, בשיעוריו ובשיחותיו הירבה לשים את הדגש על הקשר האמיץ בין גדולי התורה מהדורות הקודמים לבין לומדי התורה של הדורות הבאים אחריהם, עד ימינו אלה. הוא שידר לנו את גדלותו ומתוך כך את סמכותם, שמפיהם אנו חיים ואת תורתם אנו שותים, וכן את מחויבותנו להמשך המסורת שקיבלנו מהם. ממנו, ומראשי הישיבה שקדמו לו - הרב נתן רענן זצ"ל, הרב מרדכי פרום זצ"ל, רבנו הרב צבי יהודה זצ"ל ועוד, קיבלנו כלים ומיומנויות ללמוד וללמד את התורה, וליישם בחיינו את דרך ה' באמונה ובמידות טובות וביושר לב.

בוגרי הישיבה, רבנים ו'בעלי בתים', האלפים שהיו תלמידיו במשך עשרות שנות הוראה, היו מרבים לבקרו בכל ימות השנה, לשמוע ממנו דבר הלכה ודברי עצה וחיזוק. חוויה מרשימה הייתה בביקורי החג אצל הרב, בסוכות ובפסח, בהם שמענו חידושים בענייני דיומא עם סיפורים קולחים על גדולי ישראל, הנהגותיהם ומידותיהם, הכל בחביבות יתירה ועם נתינת תשומת לב לכל אחד ואחד.

משאת חייו הייתה הגדלת והרחבת עולם התורה. הוא תמך תמיכה מלאה בזמנו בהקמת 'הישיבה לצעירים' שע"י ישיבת מרכז הרב, והביע אמון בה בכך ששלח את שני בניו ללמוד בה בראשיתה. הייתה זו ראייה לטווח רחוק, לחנך דור לאהבת תורה וליראת שמים מגיל צעיר, דור שימשיך את דרכו בלימוד תורה למשך שנים רבות, יהווה תשתית להקמת ישיבות גבוהות בעתיד ובנין של קהילות, ויחזק בכך ההשפעה התורנית במדינה ובחברה שלנו.

כדיין לא פעם הצליח לפתור בעיות מחוץ לכותלי בית הדין, בהציעו לבעלי הדין או לנציגיהם דרכי פתרון אנושיים וישרים בלא צורך להתנצח בבית הדין. פעמים רבות ייעץ בתבונה רבה לדיינים ולרבני קהילות בארץ ובחו"ל כיצד לנהוג במקרים

מסובכים שהתעוררו בפניהם. לא פעם נדרש בהצלחה להשכין שלום בית. רבים מפסקי דיניו מהווים בסיס בפסיקת בתי הדין עד היום. אך עלו על כולנה הנחיותיו והדרכותיו בשאלות ציבור; לעיתים בשיחה טלפונית קצרה היה מתווה דרך ומראה כיוון ומהווה משענת חזקה להחלטות הרבנים ומנהיגי הציבור הרבים ששאלו בעצתו, מהארץ ומחו"ל.

הרב היה רגיל שנים רבות ללכת רגלי מביתו בשכונת 'גאולה' לבית הדין ובחזרה. היה זריז ומהיר בהליכתו, ופעמים רבות ניתן היה לראותו מלווה על ידי תלמיד מהישיבה, שמצא את הזמן הזה כמתאים ביותר לשוחח עם הרב בענייני תורה ובעניינים פרטיים. כך גם נהג כשעבר לגור בסמוך לישיבה, ראינוהו תמיד כמעט רץ מביתו לישיבה, כשלובר, על אף הדרך הקצרה, היה מלווה בתלמיד או שניים ששאלו משהו או ביקשו עצה בדקות אלו.

כרב ראשי נשא את תפקידו ברמה. כל נושא שהובא לשולחנו נידון ביסודיות, בשיקול דעת ואחר חקירה ודרישה, כאשר בעת הצורך היה נעזר במומחים בתחומם. כנשיא בית הדין הגדול השתדל להשפיע על מינוי דיינים תלמידי חכמים שההלכה ברורה להם כשמלה, דיינים היודעים להכריע את הדין בצדק ויושר, ושאינו להם ח"ו שום פניות. בימיו התמנו כדיינים אישים המוכרים בעולם התורה כברי סמכא, שביושבם בדין פיארו את עולם הדיינות וממילא את עולם התורה. בכך נתקדש שם שמים. בשיקוליו אלו לא נענה לבקשות שונות וללחצים שהופעלו עליו, ובמקביל נמנע מלהמליץ על מינוי קרובי משפחתו למשרות השונות, אף על פי שהיו ראויים לכך.

משהוטלה על הרב האחריות כרב ראשי לישראל, לא נרתע מלהוכיח רבנים, אף גדולים בתורה, שפרסמו את דעותיהם ביחס לכלל ישראל וארץ ישראל בזמן שאין להם אחריות על כך. מכאן הוטבע על ידו הביטוי "רבעלך", שנבע מכאב וצער על תופעה זו. לעתים היו נקראים רבנים לפניו לבירור תלונות שהגיעו בקשר אליהם או בעיות שהתעוררו במקומותיהם; בדרך כלל דברי הרב ותוכחותיו הביאו לשינויים לטובה ולפתרון הבעיות.

היתה לרב זצ"ל עמדה הלכתית ברורה ביחס לסוגיית ארץ ישראל, שקיים איסור מוחלט לתת לנכרים, ובמיוחד לאויבים בנפש, כל קרקע של א"י. כמו כן פרסם את דעתו ההלכתית שאסור לאף יהודי להשתתף בגירוש יהודים מבתיהם בא"י, וזה נוגע גם למשרתים בכל כוחות הביטחון. עמדה ברורה זו מייצגת את ההלכה כפי שהביע אותה הרב שנים רבות קודם במאמר הלכתי, והוא לא נרתע להביעה שוב על אף שנפלה על אוזניים ערלות, ורבים וטובים לא עמדו בנסיון, ולא קיימו את פסק הדין וסטו בכך מדרך האמת.

הרב השכיל לפעול בשיתוף פעולה מלא עם שותפו לתפקיד הגאון הרב אליהו שליט"א. ידידות אמיתית שררה ביניהם, על אף שלא בכל דבר הסכימו. כבוד רב רחשו זה לזה וחיבה יתירה הקרינו זה על זה, והם גם התרחקו לחלוטין מתחרות ומכל מיני גינוני כבוד מיותרים. התקיימה ביניהם פגישה שבועית קבועה לליבון

סוגיות ציבוריות ונושאים משותפים, והיה זה עונג רב להיות במחיצתם באותן השעות. שותפות זו של שני גדולי התורה האלו, ללא שמץ של קנאה ותחרות, היה בה קידוש שם שמים. בפגישות שנערכו עם גורמים שונים בנוכחות שניהם נוכחנו לראות פעם אחר פעם כיצד הצליחו שניהם לדבר ב"קול אחד", בנועם - ואם צריך גם בתוקף.

הרב יזם עם הגר"מ אליהו שליט"א כללים ותקנות בענייני כשרות ארציים ובענייני היבוא ושחיטת הבשר בחו"ל. הביקורת התמידית והקפדנית על צוותי השחיטות היוצאים לחו"ל העלתה באופן משמעותי את רמת הכשרות של שחיטת חו"ל, בשיתוף פעולה מלא עם בתי דין ומכוני כשרות ורבנויות קהילה בכל רחבי העולם. לא היה רב מכהן בקהילה בחו"ל שביקר בארץ ולא בא להיפגש עם הרב, לשטוח לפניו את בעיותיו, לדווח לו על מצב קהילתו או להתייעץ עמו. כך הכריעו יחד בשאלות כבדות משקל שדרשו הכרעה, עמדו בלחצים שלא להשיא עולי אתיופיה שלא התגירו מספק, הכריעו על קביעת רגע המוות בשיטת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באופן שיאפשר השתלת אברים והצלת חיים תוך קביעת כללים ועקרונות ברורים לענין, חיזקו מאוד את תוקפה של מכירת הקרקע לגוי בשמיטה ע"י הסרת בעיות הלכתיות ומשפטיות שהעיבו על תוקף המכירה, ועוד.

עם כל טרדותיו של הרב ברבנות הראשית, לא נטש את הדאגה לקיומה של הישיבה ולחיזוקה. היה זה עול כבד ביותר שנשא על כתפיו יום יום, ועל כך חייבים לו כל תלמידי הישיבה הרבה הכרת הטוב. העיקר הגדול בחייו היה טיפוח הישיבה בחומר וברוח, כדי לגדל בה גדולי תורה. תשומת הלב לתלמידי הישיבה היתה אצלו בעדיפות ראשונה. הסתלקותו הותירה חלל גדול בישיבה, שבעז"ה ממשיכה לגדול ולהתפתח תחת שרביטם של בנו הרב יעקב שליט"א ושאר הרמז"ם המסורים לדרכו ולשיטתו. רוחם והשפעתם החזקה של אבות הישיבה וממשיכי דרכם עומדים לזכותה של הישיבה ושל תלמידיה, שלאורם הם מתחנכים וגדלים בתורה ובמידותיה הטובות.

חשוב לציין שתפילתו הרגילה היתה מופת אישי לכולנו, ודרך לחינוך לתפילה ולהשראה לתלמידים. הדבקות והכוונה שבתפילתו ריתקו אליו את סביבתו. ניתן היה לראות את האמונה קורנת ממנו בשעת התפילה. כך למשל הקפיד להתפלל תמיד אך ורק מתוך הסיוד. התעלות מיוחדת היתה להשתתף בתפילותיו בימים הנוראים, ולראותו משמש כש"צ ביום הכיפורים. לזה זכינו גם בימים הנוראים תשס"ז, שנה לפני פטירתו.

הנה כי כן, מורנו הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא זצ"ל היה לי ולרבים עמדי עמוד ההוראה ועמוד החכמה ועמוד יראת השמים, איש אמת, גדול בתורה במידות ובעונה. מרא דארעא דישראל. חבל על דאבדין ולא משתכחין.